

פרפראות פאר

השל"ה תיקן לומר התפילה בער"ח סיון לפי שנתעברה בו נשמת רות עמוד ב'

עמוד א מפתח נושאים פרשת במדבר תשע"ז

עמוד ז

ותהי האמת נעדרת ביאור הכתוב בדרך צחות

פיוס האמת שיתרצה היה ע"י השלכת האמת בגשמיות רד"ל

עמוד ח

ההבדל בין אמונה ובטחון ע"ד הרמב"ן המהר"ל שם משמואל חזון איש

עמוד ט

ביאור ההבדל בין אמונה ובטחון בדרך משל

עמוד י

טעם נאה למה נקרא מסכת המידות בשם מסכת אבות

עמוד יא

בירור במה שכתבו שהקב"ה לא הספיק לברוא גופיהן של מזיקין עד שקדש היום

עמוד יב

דברי האור החיים הצריכים ביאור

עמוד ב

השל"ה תיקן לומר התפילה בער"ח סיון לפי שנתעברה בו נשמת רות

עמוד ג

האם השם רפידים גרם למה שרפו ידיהם מדברי תורה

עמוד ד

ביאור במה שהתורה נתנה באש במים ובמדבר

ביאור בשינויים שמצינו בלשון חז"ל באותה הברייתא

עמוד ה

באש ובפטיש תשתנה צורת המטבע הוא הסלע הדומה לאדם מהרש"א

מזל הנקבה תלוי במזל הזכר

עמוד ו

ביאור במה שאמר הכתוב ג' פעמים וארשתיד לי הנראה כיתר

השל"ה תיקן לומר התפילה בער"ח סיון לפי שנתעברה בו נשמת רות

כתב השל"ה (מסכת תמיד פרק נר מצוה אות קל"ב), ז"ל, וביותר צריך זירוז **להתפלל שיהיה לו זרע כשר** עד עולם, ואגב, כל צרכיהם וזיווגם, מה' יצא הדבר,

ולבי אומר, שעת רצון לתפילה זו בערב ראש חודש סיון, הוא החודש שבו נתנה התורה, ואז נקראים בניס לה' אלקינו, עכ"ל השל"ה הק',

מבואר, כי תפילה על הבנים הוא בזמן שנקראים בניס למקום, ויפה התפילה בערבו של החודש הזה,

נראה לי לומר, כי תקנת השל"ה לומר התפילה על הבנים בער"ח סיון, כמבואר להלן

חודש סיון בו קוראים את מגילת רות

השל"ה הק' נתעברה בו נשמת רות

השם רות ע"ש שיצא ממנה דוד

שריוהו להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות
שזה הוא העיקר שהוא האחרית ותכלית הגמור

דהע"ה קרוי נעים זמירות ישראל משום שאין
ישראל משוררים במקדש אלא שירותיו וזמירותיו

כל התפילות קרויים ע"ש דהע"ה

דוד המלך היה מתפלל על התינוקות

השל"ה הק' נתעברה בו נשמת רות

כתב בספר סדר הדורות – (חלק ימות עולם - האלף הששי - ה' אלפים שפ"ט) כך כתב,

הג"מ ישעיהו סג"ל בן הג"מ אברהם, הוא החסיד שחבר ספר **שני לוחות הברית**, ובנו הג"מ שעפטיל חבר הקדמה לספר הנ"ל וקראו ווי העמודים,

ואני ראיתי ספר כתב יד אצל החסיד מוריני לייב בקלויז דק"ק סלוצק ז"ל, **רבינו ישעיה בעל של"ה**, נתעברה בו בארץ ישראל נשמת רות, וסימנך,

פסוקי מגילת רות מתחילים באות ו'

בספר רות מתחילין כל הפסוקים בוויין, זולת פסוקים המתחילים באותיות של "ישעיה באהל" שהם ר"ת ישעיה בן אברהם הלוי,

(ולדעתי נצנצה רוח הקודש בבנו הג"מ שעפטיל שקרא הקדמת ספר הנ"ל ווי העמודים, רמז לוויין הנ"ל).

וכתב בגלילות ארץ ישראל, הג"מ ישעיה סג"ל שהיה אב"ד בק"ק פראג נקבר בעיר טבריה. וע"ש ותראה הקבורים בטבריה, ע"כ **בסדר הדורות**,

השם רות ע"ש שיצא ממנה דוד

איתא בגמרא (ברכות ז' ע"ב), מאי רות, אמר רבי יוחנן, שזכתה ויצא ממנה דוד שריוהו להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות.

איתא בגמרא (בבא בתרא י"ד ע"ב), **רות נמי פורענותא היא**, רעב וגלות ומיתת אלימלך ובניו

פורענות דאית ליה אחרית, דאמר רבי יוחנן: למה נקרא שמה רות, שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות.

כתב רש"י דאית ליה אחרית - סוף הפורענות נהפך לאחרית ותקוה שיצא דוד משם.

כתב המהרש"א וקאמר דלכך נקרא הספר רות שזה הוא עיקר וענינו שיצא ממנו דוד שהוא האחרית ותכלית הגמור שריוהו וק"ל:

דהע"ה קרוי נעים זמירות ישראל משום שאין
ישראל משוררים במקדש אלא שירותיו וזמירותיו

כתיב (שמואל ב פרק כג פסוק א'), ואלה דברי דוד האחרנים נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הקם על וגוי ונעים זמרות ישראל,

כתב רש"י (שמואל ב פרק כג פסוק א), ונעים זמירות ישראל - אין ישראל משוררים במקדש אלא שירותיו וזמירותיו:

כל התפילות קרויים ע"ש דוד המלך

איתא בגמרא (פסחים דף ק"ז עמוד א) תניא: היה רבי מאיר אומר: כל תושבחות האמורות בספר תהלים - כלן דוד אמרן, שנאמר **כלו**

אלא להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה, ע"כ,

איתא בגמרא (בכורות ה' ע"ב) אמר ר' חנינא שאלתי את ר' אליעזר בבית מותבא רבא (בבית המדרש הגדול) מאי לשון רפידים, ואמר לי רפידים שמה,

כתנאי רבי אליעזר אומר רפידים שמה, ר' יהושע אומר שריפו עצמן מדברי תורה,

קושית העיון יעקב

בפירוש עיון יעקב על עין יעקב מאת הרב הגאון הגדול המובהק מוהר"ר יעקב ריישר ז"ל, בעהמ"ס חק יעקב ושו"ת שבות יעקב, מקשה, בלשון הגמרא שאמרו,

"מה לשון רפידים", ר' אליעזר אומר רפידים שמה, ר"י אומר שרפו ידיהם מד"ת וכ"י

לכאורה הדבר תמוה, במה פליגי, דודאי כ"ע מודו שכך שם העיר, ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, אלא שניתן להדרש, א"כ במאי פליגי באמרם כתנאי,

תירוץ העיון יעקב שנחלקו אם השם גרם לרפיון או הרפיון גרם לשם

ומתרץ, ונ"ל בדרך הפשוט, דקושית המקשן הוא, מה לשון רפידים, דמאי אתי לאשמעינן הפסוק שמלחמת עמלק נעשה ברפידים, מה נ"מ,

וקאמר ר"א, רפידים שמה, כלומר שמה של העיר גרם, שישראל רפו ידיהם מד"ת, ולכן בא עמלק,

ור' יהושע ס"ל, דשם העיר לא היה נקרא כן מתחלה אלא ע"ש המאורע שאירע לישראל נקרא כך, וק"ל, ע"כ לשון העיון יעקב.

עוד יש לפרש ע"ד דברי המכילתא

לפי דברי המכילתא, שהוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, לומר לך שביאתן למדבר היה בתשובה,

תפלות דוד בן ישי, אל תיקרי כלו אלא כל אלו.

כתב רש"י (תהלים פרק עב פסוק כ), כלו תפלות דוד - רבותינו דרשו כלו, כל אלו תפלות דוד, לכלול כל הספר על שם דוד, ואף מ"ש בני קרח ועשרה זקנים, ע"ש שהוא נקרא נעים זמירות ישראל,

דוד המלך היה מתפלל על התינוקות

כתיב (תהלים יב) אתה ה' תשמרם תצרנו מן הדור זו לעולם,

איתא במדרש (ויקרא רבה פרשת אמור פרשה כו סימן ב), רבי יוסי ממלחיא ורבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמרו מצינו תינוקות בימי דוד עד שלא טעמו טעם חטא היו יודעין לדרוש את התורה מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור והוה דוד מצלי עליהון, הדא הוא שדוד אומר, אתה ה' תשמרם אתה ה' נטר אורייתהון בלבהון תנצרם מן הדור זו לעולם,

ולפי שנשמת רות שזכתה להרות בשירה נתעברה בשלה"ק הלך גם הוא בדרכה

ולפי שנשמת רות שממנה בא דוד המלך נתעברה בנשמת השל"ה, ראה השל"ה לתקן לאומרה בחודשו שבו קורין כיצד נשתלשל דוד המלך ע"ה, שהתפלל על התינוקות.

* * * * *

האם השם רפידים גרם למה שרפו ידיהם מדברי תורה

כתיב (שמות י"ז ח') ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים,

כתיב (שמות פרק יט א) "בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני",

"ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר"

כתב רש"י (שמות י"ט ב'), מהמכילתא, ויסעו מרפידים - למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שברפידים היו חונים, בידוע שמשם נסעו,

וכך הוא פירושו, לימוד התורה יכול להיות רק ע"י ביטול היצר

וצמאון לתורה כאיש המבקש מים במדבר, כדברי הכתוב (תהילים ס"ג), "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי, בארץ ציה ועיף בלי מים".

* * * * *

ביאור בשינויים שמצינו בלשון חז"ל באותה הברייתא

איתא בגמרא (סוכה נ"ב ע"ב), תנא דבי רבי ישמעאל, אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, **אם אבן הוא נימוח, אם ברזל הוא מתפוצץ,**

אם אבן הוא נימוח, דכתיב (ישעיה נ"ה א') "הוי כל צמא לכו למים", וכתוב (איוב י"ד י"ט) "אבנים שחקו מים",

אם ברזל הוא מתפוצץ, דכתיב (ירמיה כ"ג כ"ט) "הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע", ע"כ,

איתא בגמרא (קידושין ל" ע"ב) תנא דבי ר' ישמעאל, **בני,** אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, **אם אבן הוא נימוח,**

אם ברזל הוא מתפוצץ, שנאמר (ירמיה כ"ג כ"ט) "הלא כה דברי כאש נאם ה', וכפטיש יפוצץ סלע", **אם אבן הוא נימוח,** שנאמר (ישעיה נ"ה א') "הוי כל צמא לכו למים", ואומר (איוב י"ד י"ט) "אבנים שחקו מים", ע"כ,

השינויים שנמצאו בברייתא בין הגמרא בסוכה לבין הגמרא קידושין

א. בגמרא קידושין איתא, תנא דבי ר' ישמעאל, **בני,** אם פגע בך, ובגמרא סוכה לא אמר, **בני,** אם פגע בך,

ב. בגמרא קידושין דרש קודם **אם ברזל,** ואח"כ דרש **אם אבן,** ובגמרא סוכה, דרש קודם **אם אבן,** ואח"כ דרש **אם ברזל,**

יש לומר, שר' יהושע מפרש, **רפידים** הראשון, כשבאו, ואז רפו ידיהם,

ורבי אליעזר מפרש, נסיעתן מרפידים, שהיה בתשובה, וע"ז אמר רפידים שמה, ובזה פליגי.

* * * * *

ביאור במה שהתורה נתנה באש במים ובמדבר

כתיב (במדבר א' א'), "וידבר ידוד אל משה במדבר סיני,

איתא במדרש (רבה במדבר פרשה א' פסקה ז'), "וידבר ה' אל משה במדבר סיני", למה במדבר סיני, מכאן שנו חכמים, בגי' דברים ניתנה התורה, באש, ובמים, ובמדבר,

באש מנין, שנאמר, (שמות י"ט י"ח) "והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ידוד באש"

במים מנין, שנאמר, (שופטים ה' ד') "ידוד בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום, ארץ רעשה, גם שמים נטפו, גם עבים נטפו מים, הרים נזלו מפני ידוד, זה סיני, מפני ידוד אלקי ישראל",

במדבר מנין, שנאמר, (במדבר א' א'), "וידבר ה' אל משה במדבר סיני", ע"כ,

רבו הבוארים בעם, לתת טעם בהבנת דבריהם, ועוד יש ביאור אחר ביאור

וכך אפשר לפרש, באש, הוא ביטול היצה"ר ע"י האש, כדאיתא בגמרא, (קידושין ל" ע"ב) תנא דבי ר' ישמעאל, בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ, שנאמר (ירמיה כ"ג כ"ט) "הלא כה דברי כאש נאם ה', וכפטיש יפוצץ סלע", ע"כ, ורק באש התורה אפשר לבטל היצה"ר,

במים, כדכתיב (ישעיהו נ"ה א') "הוי כל צמא לכו למים", לתורה (רש"י)

ומדבר, הוא מקום שאין בו מים,

שינוי אחד מבואר בשינוי האחר ע"ד המבואר
באבות דרבי נתן

איתא באבות דרבי נתן (פרק ששי), מה היה תחלתו של רבי עקיבא. אמרו, בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבאר, אמר, מי חקק אבן זו, אמרו, לא המים, שתדיר נופלים עליה בכל יום, אמרו לו, עקיבא, אי אתה קורא, **"אבנים שחקו מים"**,

מיד היה רבי עקיבא, דן קל וחומר בעצמו, מה רך פסל את הקשה, דברי תורה שקשה כברזל, על אחת כמה וכמה שיחקו את לבי, שהוא בשר ודם, ע"כ,

מבואר, דרבי עקיבא שהיה בן ארבעים שנה, מתוך הקל וחומר שהיה דן מהפסוק **"אבנים שחקו מים"**, הלך ללמוד תורה,

לפי"ז מבוארים דרשות חז"ל כמין חומר

בגמרא קידושין, שכתב, **"בני"** אם פגע בדן וכו', מדבר באב אל בנו שכבר התחיל ללמוד תורה בשעה שהתחיל לדבר, כאומרז"ל, (סוכה מ"ב ע"א), תינוק היודע לדבר - אביו לומדו תורה, ובא האב ללמד לבנו איך להינצל מהיצה"ר שפגע בו, ואינו צריך לדון הק"ו בעצמו, שיתחיל ללמוד, שהרי כבר למד מהיותו תינוק, ולכן פתח בכתוב **"אם ברזל הוא מתפוצץ"**, לדעתו איך לנצח היצר,

ובגמרא סוכה, שלא כתב, **בני** אם פגע בדן וכו', מדבר אל מי שלא למד עד שהיה גדול, וכדי לזרזו ללמוד תורה, היה צריך תחילה לומר לו הפסוק, **"אבנים שחקו מים"**, כדי שידון ק"ו בעצמו ויתחיל ללמוד, ורק אח"ז ללמוד ניצוח היצה"ר, ולכן, דרש תחילה הפסוק, **"אבנים שחקו מים"**, ורק אח"ז דרש הפסוק, **"אם ברזל הוא מתפוצץ"**

* * * * *

באש ובפטיש תשתנה צורת המטבע
הוא הסלע הדומה לאדם מהרש"א

איתא בגמרא (סנהדרין ל"ד ע"א) דבי רבי ישמעאל תנא, **כתיב** (ירמיהו כ"ג כ"ט), **הוא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפצץ סלע**, מה פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות - אף מקרא אחד יוצא לכמה טעמים.

כתב המהרש"א (סנהדרין ל"ד ע"א ד"ה מה פטיש), יש לפרש זה דסלע הוא מלשון חכמים **סלע** שהוא **מטבע** שהיא ג"כ **ממתכת וברזל**,

ודימה בפרק קמא דקידושין (ל"ב ע"ב) **את האדם בצורתו** אם טוב ואם רע **לצורת סלע**, כי כמו שהסלע הישנה ממלך ראשון שנפסלה, לא נפסל רק צורתה הישנה, **והאש** מתיך אותה **והפטיש** מפוצץ אותה, לתת לה צורה חדשה וטובה היוצאת,

כן צורת האדם שהיה לו צורה נפסלת רעה ממלך הראשון הזקן שהוא יצר הרע הנה על ידי האש התורה שהיא כתובה לפניו באש כו' מתיך ומבטל ממנו צורה הראשונה,

ועל דרך זה דימה אותו ג"כ לפטיש שהוא מפוצץ הסלע ונותן לו צורה חדשה, כן ד"ת נותנין לאדם **הנפסל בצורתו**, צורה טובה ורוח חדש שהוא היצר טוב, ועל זה מביא שם כל האי קרא כי הנה כה דברי כאש וכפטיש וגו' **שדימה התורה לאש ולפטיש להחזיר לאדם צורה** ורוח חדשה כמו האש והפטיש לסלע, וקושי הברזל שאמרו שם שהוא מתפוצץ הוא על הברזל ומתכת של הסלע שאף שהוא ברזל הוא מתפוצץ ע"י הברזל אחר שהוא הפטיש, **עכ"ל המהרש"א**.

מזל הנקבה תלוי במזל הזכר

כתיב (במדבר א' ב'), **"במספר שמות כל זכר לגלגלתם"**,

למה נמנו הזכרים ולא הנקבות

איתא בגמרא (נדה ל"א ע"ב), בא זכר וככרו בידו. נקבה נקיייה באה, ע"כ,

כתב המהרש"א, (נדה ל"א ע"ב), ד"ה בא זכר בעולם), ז"ל, לפרש"י הכוונה על המזל, דנקבה נקיה באה **בלא מזל**, דמזלה **תלוי במזל הזכר**, כמ"ש התוס' בפ"ק דסוטה, **עכ"ל המהרש"א**,

חלוקת הארץ היתה לפי ריבוי אוכלוסין

כתיב (במדבר כ"ו נ"ד) **"לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו**, איש לפי פקדיו יתן נחלתו", כתב רש"י, לרב תרבה נחלתו - לשבט שהיה מרובה באוכלוסין נתנו חלק רב,

ומהם אומרים **יברא**, הה"ד (תהלים פ"ה)
"חסד ואמת נפגשו צדק ושלוש נשקו",

חסד אומר יברא, שהוא גומל חסדים,

אמת אומר אל יברא, שכולו שקרים,

צדק אומר יברא, שהוא עושה צדקות,

שלוש אומר אל יברא, דכוליה קטטה,

מה עשה הקב"ה, נטל אמת והשליכו לארץ,
הה"ד (דניאל ח') "ותשלך אמת ארצה", ע"כ,
(לא שמע לעצתו, אלא הכריחו לצד המליצים, עץ
יוסף) (עיין רש"י במדרש למה הושלך דווקא האמת)

ד' מידות שבמדרש, הם ד' מידות שבפסוק

חסד, אמת, צדק, שלום, הם כנגד,

וארשתיד לי,

בצדק, ובמשפט, הוא כנגד **אמת** כמאמה"כ
(ישעיהו נ"ט ט"ו), ותהי **האמת** נעדרת וגוי כי
אין **משפט**,

בחסד,

וברחמים (הוא כנגד שלום, ברחמיו יעשה שלום),

וצריך לבאר הכתוב שהקדים, **וארשתיד לי**
לעולם, וסיים, **וארשתיד לי באמונה**,

וכך אפשר לבאר, כי הכתוב "וארשתיד לי
לעולם, **וארשתיד לי בצדק**, ובמשפט, בחסד,
וברחמים, **וארשתיד לי באמונה**, מדבר
בבריאת העולם, וביקש הקב"ה לברוא את
העולם בהסכמת כל המידות,

וע"ז אמר, "וארשתיד לי לעולם", פירוש,
כשארשתיד לי בשעת בריאת העולם, שבשביל
ישראל נברא העולם,

ואז רצה הקב"ה שהדבר יהיה בהסכמת כל
המידות וזה שאמר, **וארשתיד לי בצדק**,
ובמשפט, בחסד, וברחמים,

ומכיוון, ושניים אמרו אל יברא, הוצרך
הבורא להשליך האמת, ולברוא את העולם
ללא הסכמת מידת האמת,

איתא בגמרא (מועד קטן כ"ח ע"א) אמר רבא,
חיי בני ומזוני, לא בזכותא תליא מילתא,
אלא במזל תליא מילתא, ע"כ,

מבואר, כי ריבוי השבט הוא לפי המזל, של
בני, ולפי שהמזל הוא מזל הזכר ולא מזל
הנקיבה, כמו שנתבאר בדברי המהרש"א, לכן
היה המנין מתיחס אל הזכר דוקא, שממנו
בא המזל.

* * * * *

ביאור במה שאמר הכתוב ג' פעמים וארשתיד לי הנראה כיתר

כתיב, (הושע ב' כ"א, הפטרת במדבר),

"וארשתיד לי לעולם,

וארשתיד לי בצדק, ובמשפט, בחסד,
וברחמים,

וארשתיד לי באמונה, וידעת את ה",

יש לדעת, למה חילק הפסוק ואמר שלש
פעמים וארשתיד לי, היל"ל פעם אחת,
וארשתיד לי לעולם, בצדק, ובמשפט, בחסד,
וברחמים, ובאמונה, וידעת את ידוד,

ביאור הרד"ק במ"ש ג' פעמים וארשתיד

כתב הרד"ק (הושע ב' כ"א), וזכר שלשה פעמי
וארשתיד, כנגד שלשה גליות שגלו ישראל,
גלות מצרים, וגלות בבל, וזה הגלות שאנחנו
בו היום, וכל זמן צאתם מן הגלות היה האל
י"ת כאלו מארס אותם, עיי"ש באורך דבריו,

ביאור האלשיך במ"ש ג' פעמים וארשתיד

כתב האלשיך (הושע ב' כ"א), נשית לב אל כפל
הענין שלש פעמים, וגם אל אומרו לשון
אירוסין ולא לשון נשואין, ומבאר באורך
דבריו, כי במעמד הר סיני וקבלת התורה
דיבר הכתוב, עיי"ש,

עוד יש לבאר כי בבריאת העולם דיבר הכתוב

איתא במדרש (בראשית רבה פר' ח' ס"ה), א"ר
סימון, בשעה שבא הקב"ה לבראות את אדם
הראשון, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים
וחבורות חבורות, מהם אומרים אל יברא,

צדק אומר יברא שהוא עושה צדקות,

שלום אומר אל יברא דכוליה קטטה,

מה עשה הקדוש ברוך הוא, נטל אמת והשליכו לארץ הה"ד (דניאל ח) ותשלך אמת ארצה,

אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבון העולמים מה אתה מבזה תכסיס אלטיכסייה שלך, (חותם שלך שהוא אמת) תעלה אמת מן הארץ, הדא הוא דכתיב (תהלים פה) אמת מארץ תצמח, ע"כ,

האמת הושלכה בדברים הגשמיים דברי הרד"ל

כתב הרד"ל (בראשית רבה פרשה ח סימן ה), נטל אמת והשליכו לארץ, אין אמת אלא תורה וכה"א (משלי כ"ג כ"ג) "אמת קנה",

והשליכו לארץ, הוא מתן תורה לארץ, שנתלבשו סודות התורה בפעולות גשמיות,

תעלה אמת מן הארץ, זה היה קטרוג המלאכים, מה אתה מבזה לקשר כל סודות התורה בענינים גשמיים בארץ,

ומכיון שניתנה תורה בארץ, (בגשמיות) הרי השלום קשור בתורה, וכמ"ש את והב בסופה, וכמ"ש (זכריה ח' י"ט) האמת והשלום אהבו, ולכן גם השלום הוסכם ע"י האמת, וגם השלום הוסכם ע"י הצדקה כמ"ש, והיה מעשה הצדקה שלום, וז"ש צדק ושלום נשקו. עכ"ל הרד"ל.

* * * * *

ביאור ההבדל בין אמונה לבטחון

ההבדל בין אמונה לבטחון ביאור הרמב"ן

כתב הרמב"ן, (ספר האמונה והבטחון להרמב"ן פרק א') וז"ל, האמונה והבטחון, הם שני ענינים, שהאחד צריך לחבירו, ואין חבירו צריך לו,

שהאמונה, קודמת לבטחון, ומתקיימת בלב המאמין, אף על פי שאין הבטחון עמה, ואין (האמונה) צריכה לו (לבטחון) בקיומה, ולפיכך אינה מורה עליו. (שאין האמונה מורה כי מי שיש לו אמונה, יש לו גם בטחון),

ולפי שהיה צריך לברוא העולם ללא הסכמת מידת האמת, אמר הכתוב, כי כדאי הוא האמונה שיאמינו בו ויכירו בו לברוא העולם בשבילו, וע"ז אמר גם אם אין האמת בהסכמה, וארשתיך לי באמונה וידעת את ה',

לפי"ז מובן למה אמר הכתוב ג' פעמים, וארשתיך לי לעולם, וארשתיך לי בצדק, ובמשפט, בחסד, וברחמים, וארשתיך לי באמונה וידעת את ה'.

* * * * *

ותהי האמת נעדרת ביאור הכתוב

בדרך צחות

כתיב (ישעיה נ"ט ט"ו) "ותהי האמת נעדרת וסר מרע משתולל",

אפשר לפרש בדרך צחות, עפ"י מה דאיתא במדרש (רבה בראשית פרשה ח' פסקה ה') שהבאנו לעיל,

מה עשה הקב"ה, נטל האמת והשליכו לארץ, הה"ד (דניאל ח') "ותשלך אמת ארצה", א"כ האמת נמצאת בארץ,

אם כן, כשהאמת נמצאת בארץ, אז מי שרוצה לבקש אחריה, צריך לעדור בארץ ולחפשנה, וזה הפירוש, ותהי האמת נעדרת, שצריך לעדור אחריה כדי למוצאה.

* * * * *

פיוס האמת שיתרצה היה ע"י השלכת האמת בגשמיות רד"ל

איתא במדרש (בראשית רבה פרשה ח סימן ה) א"ר סימון, בשעה שבא הקדוש ברוך הוא לבראת את אדם הראשון, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים, וחבורות חבורות,

מהם אומרים אל יברא, ומהם אומרים יברא, הה"ד (תהלים פה) "חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו",

חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים,

אמת אומר אל יברא שכולו שקרים,

והבטחון אל ה' הוא בשעת מעשה, כאשר האדם נמצא בשעה קשה שצריך אל השי"ת שיעזרהו, והוא הבטחון,

ביאור הכתוב עפ"י דברי המהר"ל

כתיב (תהלים ס"ב ט'), "בטחו בו בכל עת עם, שפכו לפניו לבבכם"

יש לדייק בלשון הכתוב, שאמר בטחו בו בכל עת עם, למה הוסיף המילה עם באמצע הפסוק, היה די שיאמר "בטחו בו בכל עת, שפכו לפניו לבבכם"

לפי דברי המהר"ל, שמחלק בין בטח אל ה' שהוא התפילה שבשעת נסיון, ובטחו בו בכל עת, הוא שלא בשעת נסיון, לפי זה מובן למה חילק הפסוק לשתי חלקים,

החלק הראשון שהוא בכל עת זה לכל העם, וז"ש "בטחו בו בכל עת עם",

וסיום הפסוק שפכו לפניו לבבכם זה לא לכל העם אלא למי שבא נסיון לידו ואז צריך להתפלל אל ה', כדברי המהרל,

ההבדל בין אמונה לבטחון ביאור השם משמואל

כתב השם משמואל (פרשת בא-בשלח תרע"ח), בחי' אמונה מתיחסת ללב, וידוע שהאדם מורכב משני דברים, ובשלימות שניהם נקרא אדם שלם, המדות שבלב והשכל שבמוח, וכו',

עוד כתב שם, אימתי נשתלמו ישראל בבחי' השכל שבמוח, בהערכות הלב לשירה, בחיות חדשה בכל רגע כמעין הנובע, שזו היא בחי' אמת המתיחסת להמוח,

ואמר כ"ק אבי אדמו"ר זצללה"ה, האבני נזר, שטבע החומר שהוא מתפעל בנקל ובעל שינוי, והשכלי אינו משתנה כ"כ מהרה, ע"ש באריכות הדברים,

ביאור דבריו, כפי שהאמונה היא בלב האדם, והיא האמצעי להגיע אל הביטחון, הביטחון הוא בשכל האדם, ששם היא ידיעה ברורה, שהיא בחינת אמת,

אבל הבטחון הוא מורה עליה (על האמונה) שאי אפשר לו (לבטחון), להיות קודם לה (לאמונה) ולא להתקיים בלעדיה. וכל הבוטח יקרא מאמין, אך לא כל המאמין יקרא בוטח.

כי האמונה כמו האילן, והבטחון כמו הפרי, והפרי לאות על האילן, או על עשב שגידל את הפרי ההוא. ואין האילן או העשב לאות על הפרי, (פירוש, אין העץ סימן כי יגדל עליו פרי) כי יש אילנות שאינם עושים פרי, וכן עשבים הרבה, אבל אין פרי בלא אילן או עשב. עכ"ל הרמב"ן,

ההבדל בין אמונה לבטחון ביאור המהר"ל

כתב המהר"ל, (ספר נתיבות עולם נתיב הבטחון - פרק א'), וז"ל, **כתיב** (משלי ג' ה'), "בטח אל ה' בכל לבבך ואל בינתך אל תשען",

שלמה המלך ע"ה רצה לומר, האדם ישים בטחונו בו ית' בטחון גמור על מה שהוא צריך, ואל ישען על בינתו לומר, כי ע"י תבונתו יוכל להשתדל מה שצריך אליו, רק ישים על ה' בטחונו, כי אף שצריך לעשות כל מעשיו בחכמה ואין סומכין על הנס, מ"מ אל ישען על תבונתו בלבד לומר כי חכמתו יגרם לעשות מה שירצה, רק יבטח בהשם שהוא יוציא מחשבתו אשר חפץ לעשות אל הפעל,

ההבדל בין בטח בה' לבין בטחו בו בכל עת

ואמר, (משלי ג' ה'), "בטח אל ה'", ולא אמר בטח בהשם, כי מדבר בשעת מעשה, ובאותה שעה ישים מחשבתו ובטחונו אל ה', שיהיה עמו, ודבר זה הוא כמו תפלה אל השי"י,

ואלו, "בטחו בו בכל עת" (תהלים ס"ב ט'), נאמר, על שישים האדם בטחונו בו ית', ואינו מדבר על שעת מעשה, ואל ה' ר"ל, כי בשעת מעשה, ישים בטחונו ומחשבתו אל השי"י, שיעזור לו בכל אשר צריך להשתדל. עכ"ל המהר"ל,

מבואר בדברי המהר"ל, כי הוא מחלק בין "בטחון בה'" "לבטחון אל ה'"

שבטחון בה', הוא בטחו בו בכל עת, והוא הבטחון שאליו צריך האדם להכין עצמו, שלא בשעת צרה ונסיון, והוא האמונה,

ההבדל בין אמונה לבטחון ביאור החזון איש

כתב החזון איש (ספר אמונה ובטחון פרק ב'), האמונה והבטחון אחת היא, **האמונה** בבחינת הלכה, **והבטחון** בבחינת מעשה,

הבטחון שהוא להלכה, (שהיא האמונה) בוטח בשעה שאין עיקר התפקיד של הבטחון, אך, מה קשה להיות בוטח בשעת תפקידו באמת,

נקל לשגר בפיו ובשפתיו אח הבטחון שהוא להלכה ולא למעשה, רק כמתענג על דמיונות מזהירים ומשמחים, ומרוב הימים הוא מטעה את עצמו ומטעה את אחרים, כי אמנם עלה על בני גילו במדת הבטחון, ולאמתת הדבר משמש במדה זו, להטבת חלומות נעימים על העתיד הכמוס,

ואמנם בזאת יבחן אם פיו ולבו שוין, האם בוטח הוא באמת, או אך לימד לשונו לצפצף בטחון בטחון, ובלבו לא קוננה, כאשר נפגש במקרה הדורש בטחון, ואשר בשעה זו תפקידו של הבטחון לנהלהו להחלימו ולרפאותו, האם בשעה הקשה הלזו פנה אל הבטחון ויבטח בו, או דוקא בשעה זו לא פנה אליו, ופנה אל רהבים ושטי כזב אל אמצעים מגונים ותחבולות שוא, **ע"כ דברי החזון איש**,

מבואר בדברי החזון איש, שהאמונה הוא בטחון בה' שלא בשעת נסיון, והבטחון הוא בטחון אמיתי שיבוא בשעת מעשה ונסיון, והם הם דברי הרמב"ן והמהר"ל שהבאנו לעיל, ולפלא הוא שהחזון אי"ש לא הביא את דברי הראשונים,

הכלל העולה מדבריהם בהבדל בין אמונה לבטחון

מבואר הדבר בדבריהם, (רמב"ן, מהר"ל, שם משמואל, חזון אי"ש), כי האמונה היא בלב האדם, ומבואר עוד, כי האמונה הוא בשעה שלא בא לידי נסיון, והבטחון, נצרך אליו בשעת מעשה שכבר בא לידי נסיון,

לפי"ז יש לבאר ולומר, כי האמונה הוא אמצעי, להגיע אל הבטחון, שהוא המטרה, ע"כ יתן האדם לנפשו תדיר, להחדיר בלבו האמונה בהשי"ת, כי הכל, בין לטוב ובין ח"ו להיפך הוא מאתו ית', כדי שכאשר יבוא ח"ו לידי נסיון, יוכל להשליך יהבו אל ה', ואז, בידוע כי יש בו את מדת הבטחון,

ביאור ההבדל בין אמונה ובטחון בדרך משל

אפשר לבאר עפ"י משל, ההבדל בין אמונה, שהיא בהרגשת הלב, לבין ידיעה, שהיא בשכל האדם, והוא בבחינת אמת,

משל לאדם שהיה נמצא במרתף עמוק עמוק בתוך האדמה, שאין אור השמש מגיעה לשם, בשום צד שהוא, ובא אליו אדם מהחוץ, ואומר לו שבחוץ השמש זורחת,

האדם שאומר לו כי בחוץ השמש זורחת, גם אם הוא אדם נאמן כמשה רבינו, עדיין ידיעתו כי השמש זורחת היא מתוך אמונה שמאמין למי שאמר לו שהשמש זורחת, **והיא בחינת אמונה**,

אך כאשר ייצא האדם, ויראה בעיניו את אור השמש, אז הוא יודע הדבר, בבירור שלא יכול להשתנות, אעפ"י שבשעה שידע ע"י אמונה, יכולה אמונתו להשתנות, משא"כ בידיעה ברורה שהיא בשכלו, אין ידיעתו יכולה להשתנות בשום אופן, **והיא בחינת אמת**,

והנמשל הוא, כי האמונה שיש לאדם בהשי"ת, שהכל הוא מאתו ית', היא ידיעה שבלב, אבל עדיין אינה ידיעה ברורה, כמו אור השמש שהוא מאמין כי השמש זורחת, אך היא ידיעה שיכול להשתנות, ורק כאשר הידיעה היא בשכל שבמוח, שהכל מאתו, הוא הבטחון, בבחינת אמת שיכול לעמוד בשעת נסיון, ולדעת בבירור כי הכל מאתו, ואז הוא ידיעה ברורה, כמ"ש הכתוב, (תהילים ט"ו) "ויהי ידוד משגב לדך משגב לעתות בצרה, ויבטחו בך, **יודעי שמך** כי לא עזבת דורשיך" וגו', פירוש, השי"ת הוא משגב לדך, בעתות צרה, לאלה שיבטחו בו, בידיעת שמו בבירור, וזהו ויהי ידוד משגב לדך משגב לעתות בצרה, **ויבטחו בך יודעי שמך** כי לא עזבת דורשיך וגו'.

וארשתיד לי באמונה שהוא בלב זו הדרך להגיעוידעת את ה'

כתיב (הושע ב' כ"א הפטרת במדבר), "וארשתיד לי באמונה, וידעת את ידודי", להגיע אל הדרך, אשר בו ישכון אור האמונה, הוא ע"י שיחשב האדם בלבו תמיד, להתפעל ממעשיו של הקב"ה, כמ"ש "וירא ישראל את הדי

הגדולה וגוי ויאמינו בה"י וגוי, ולראות בכל עת את הנסים שבכל יום עמנו, ונפלאותיו

שבכל עת ערב ובבוקר וצהריים, ועיי"ז יתקרב אל האמונה לידע כי הכל מאתו, ועיי"ה התמדה התמידית, יגיע בעזר"ה אל הבטחון בשכלו, בידעה ברורה, ועיי"ה שיקים וארשתין לי באמונה, יגיע אל וידעת את ה'.

* * * * *

טעם נאה למה נקרא מסכת המידות בשם מסכת אבות

יש לתת מובן, למה נקרא מסכת אבות בשם פרקי אבות, הלא הוא המסכת שרובה הוראה לתיקון המידות שבאדם,

אפשר לומר, משום שהקב"ה ברא את האדם עם מדות מולדות, שהם נמשכות אחר האבות, בניגוד לאמונה והשקפת עולם, שכל אחד מאמין על פי שכלו והבנתו במה ובמי שהוא רוצה להאמין, וניתן לחנך לאמונה והשקפה, ואין האמונה טבועה בטבע האדם כמידות המולדות שהן תכונות האדם ומידותיו, שבדרך כלל נמשכות אחר האבות בתולדה,

ועל התכונות המולדות הנרכשות בד"כ עיי"ה האבות, יש לעמול כל ימי חיותו של האדם להיטיב ולתקן את הטעון תיקון,

ולפיכך נקראת המסכת מסכת אבות, או פרקי אבות, משום שמשם לומדים איך לתקן את המדות שנרכשו מהאבות, שאותם יש לתקן.

כאן מקום איתי להביא את הנכתב בספה"ק בענין ההבדל שבין המידות לאמונה

כתב הר"ן, (דרשות הר"ן - הדרוש החמישי), ועם היות לבן אבי רחל ולאח עובד עבודה זרה, בחר יצחק להתחתן בו, יותר משיתחתן עם בנות כנען,

כי יהיו לאדם הכנות נמשכות אחר המזג, לקצת מדות טובות או רעות, ואלו תכונות נפשיות נמשכות ומשתלשלות מאבות לבנים,

מפני שהם טבעיות נמשכות אחר המזג לתת הכנה, וגם אם לא יכריחו,

ולזה, מאשר היו בנות כנען מוטבעים בתכונות רעות, היו בוחרים האבות הקדושים להתרחק מהם, ולהתדבק במי שאינו מוטבע באותן התכונות הרעות, גם אם היה עובד עבודה זרה,

לפי שאותן התכונות מתעברות ונמשכות בזרעם, והם כמו חולי הגוף נקראים בספרי הרפואה חלאים ירושיים. והם העברות שיש להם מבוא בתכונות נפשיות, כשנאה, וקנאה, והאכזריות, ורכילות, ודומיהם,

כי אלו יעשו רושם רע בנפש, מצד שהם עברה ותכונה רעה, וברוב יהיה טבע הבנים נמשך, שוקד על טבע האבות,

ולכן, רוע תכונות אנשי כנען היה מתחייב שיהא נמשך לבניהם אחריהם.

ועם היות לבן עובד עבודה זרה, לא יתחייב שיהיה טבע צאצאיו נמשך אחריו כלל, כי הדבר היותר ראוי להשמר ממנו הוא מה שיש לו מבוא בתכונות הנפשיות, ובהתפעלות המיוחסות לרוח הלבני, להיות התחלה ושרש וכמבוע ומקור לרוב מדות האדם, עכ"ל הר"ן,

דברי הכלי יקר בהבדל בין מידות לאמונה

כתב הכלי יקר, כתיב (בראשית פרק כד פסוק ג), "לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבן",

אמנם יש חששא אחרת, והוא שטבע האבות נמשך גם לבנים, וזה דווקא באותן עבירות הבאים מפאת החומר כאכילה וכילות וקנאה וכל המדות הרעות הנתלין בחומר, נגעים אלו מתפשטים מהאבות לבנים, ותולדותיהן כיוצא בהם,

אבל העבודה זרה, דבר התלוי בשכלו של אדם אינו מתפשט מאבות לבנים, וגם האמונה היא תלויה בשכלו של אדם כי הרי הקב"ה נותן בו נשמה ושכל למה יתפשט זה מאבות לבנים,

קושיית המדרש

אמר רבי חמא בר הושעיא, בנפשות אומר ארבע,

וכשנבראו הוא אומר, חית הארץ למינה ואת הבהמה ואת כל רמש האדמה אתמהא,

ביאור תמיהת המדרש

פירוש, כי במאמר ה' בבריאת הנפשות הוא מונה ארבע נפשות, וכאילו אמר נפש חיה, נפש בהמה, נפש רמש, ונפש חיתו ארץ,

ובעשיית הגופים הוא מונה שלשה גופים, חית הארץ, בהמה, רמש, ועל כך מתמה המדרש,

ומבאר המדרש

רבי אומר אלו השדים, שברא הקב"ה את נשמתן ובא לבראות את גופן, וקדש השבת ולא בראן,

ללמדך דרך ארץ, מן השדים, שאם יהיה ביד אדם חפץ טוב או מרגלית ערב שבת עם חשיכה, אומרים לו השלך ממך, שמי שאמר והיה העולם, היה עסוק בברייתו של עולם, וברא את נשמתן, בא לבראת את גופן, וקדש שבת ולא בראן, ע"כ דברי המדרש,

דברי האור החיים, שיש לתת בהם מובן

כתב האור החיים הק', (בראשית ב' ב'), "וישבת ביום השביעי", מקרא זה מה בא ללמדנו, כי הם הדברים עצמן הנאמרים בסמוך, "ויכל אלקים",

ונראה לומר, על דרך מה שאמרו ז"ל במדרש (ב"ר ז' ה) כי בריות נבראו ערב שבת עם חשיכה, ולא הספיקו לגמור בריאת גופם, עד שקדש היום, והן הם המזיקים ע"כ,

ע"כ היה מרחיק הכנענים, שהיו שטופי זימה וכמה מיני עבירות הנתלים בחומר האדם, זולת ע"ג, ולא הרחיק לבן ובתואל שלא היה בהם כי אם פחיתת הע"ג לבד, עכ"ל הכלי יקר.

* * * * *

בירור במה שכתבו שהקב"ה לא הספיק לברוא גופיהן של מזיקין עד שקדש היום

הדבר הקשה בדברי הרע"ב במשנה

איתא במשנה (אבות פרק ה' ו') עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן, פי הארץ, ופי הבאר, ופי האתון, והקשת, והמן, והמטה, והשמיר, והכתב, והמכתב, והלוחות. ויש אומרים, אף המזיקין, וקבורתו של משה, ואילו של אברהם אבינו, ויש אומרים, אף צבת בצבת עשויה,

פירש הרע"ב, אף המזיקין - אלו השדים, שלאחר שברא הקב"ה אדם וחווה, היה מתעסק בבריאתן,

וכשברא רוחותיהן (של המזיקין), לא הספיק לברוא גופיהן עד שקדש היום, ונשארו רוחות בלא גוף, ע"כ דברי הרע"ב,

יש להקשות איך שייך לומר על הקב"ה, שלא הספיק, ומצאנו דבר זה בדברי האוה"ח הק', כדלהלן,

דברי המדרש בענין בריאת השדים בערב שבת

איתא במדרש (רבה בראשית פרשה ז' פסקה ה')

כתיב (בראשית פרק א' כד) "ויאמר אלקים, תוצא הארץ נפש חיה למינה, בהמה, ורמש, וחיתו ארץ למינה, ויהי כן",

וכתיב (בראשית פרק א' כה) ויעש אלקים, את חית הארץ, למינה ואת הבהמה, למינה, ואת כל רמש האדמה למינהו,

קושיית האור החיים הק'

ויש לנו להשכיל זאת, איך יוצדק להיאמר בערך הבורא יתעלה שמו **שלא הספיק לגמור וכו'**,

הלא דבר ידוע לכל, כי כהרף עין יכול לברוא עולמות כולם, וצא ולמד מה שכתבנו בתחילת הפרשה, ותראה קצת גבורותיו יתעלה שמו,

אכן הכוונה היא, כי רצה ה' להודיע עוצם מעלת יום המכובד, כי הלא תדע שישתנה הדבר בין מלאכה שהתחיל בה ואין בה הפסד, למלאכה שכבר התחיל בה ותפסד אם לא יגמור אותה,

וכאן הודיענו הכתוב כי מלבד שלא התחיל במלאכה אחרת אלא אפילו במלאכה שהתחיל בה, כשקדש היום גם כן שבת מלגמור אותה, הגם שנפסדה המלאכה שהתחיל בה הפסד שאין אחריו תיקון אף על פי כן לא רצה לעשות עוד,

והוא שרמז באומרו, וישבות, אחר שאמר ויכל, כי מלבד שכלה ולא הוסיף עוד עשות בריה אחרת, אלא אפילו מה שהיה בידו להשלימו, שבת, פירוש בטל גמר הדבר שהיה בידו, ולזה אמר מכל מלאכתו, לומר אפילו מלאכה שכבר התחיל בה, והוא אומרו מכל מלאכתו אשר עשה, והתחיל בה, כיון שבא יום השביעי, שבת מלהשלימה,

וה' עשה כן, להראות דבר זה, לא לצד מניעת היכולת ח"ו, כי פשיטא שכהרף עין בורא כהנה וכהנה ריבי רבבות,

גם אומר אני, כי לטעם זה סדר ה' המלאכות שעשה בסדר הימים דבר יום ביומו כדי שיוכר מעלת השבת, כי זולת זה יכול היה ה' לעשות כל המעשה ביום אחד ובזמן מועט, ע"כ לשון האוה"ח הק',

דברי האור החיים צריכים ביאור

יש לעיין מאוד בדברי האוה"ח הק', שמביא דברי המדרש, ומוסיף הלשון, ולא הספיק

לגמור, ועל זה שואל האוה"ח הק', ויש לנו להשכיל זאת, איך יוצדק להיאמר בערך הבורא יתעלה שמו **שלא הספיק לגמור וכו'**,

אך דבר זה, שלא הספיק לגמור, לא נאמרו כלל בדברי המדרש,

דברים אלו נאמרו רק בביאור הרע"ב בפירושו המשנה, כפי שהבאנו לעיל,

ולשון המדרש הוא כד, שברא הקב"ה את נשמתן ובא לבראות את גופן, וקדש השבת ולא בראן, ופירשו המפרשים במדרש, שלא תאמר כי אין לו היכולת לגמור, אלא שרצה לומר את מעלת השבת,

ודברי האוה"ח הק' הם הם דברי המדרש, א"כ יש לעיין בדברי האוה"ח איך הביא מדברי המדרש, והוסיף מדיליה, ולא הספיקו לגמור בריאת גופם, עד שקדש היום, והקשה עליו, וצע"ג.

* * * * *

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל

"מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק

פקס 03-6161777 נייד 0527-616166

מייל y0527616166@gmail.com